EXISTENȚA CA SPAȚIU AL TENSIUNII INTELECTUALE: PROFESORUL ȘTEFAN MUNTEANU

Profesorul Ștefan Munteanu, personalitate de o mare importanță a spațiului academic al Universiății de Vest, este unul dintre reprezentanții cei mai iluștri ai unei direcții de cercetare în plină efervescență la noi, paralel cu cea din știința europeană, poate cea mai inovatoare: stilistica literară. Aceasta a introdus un puternic interes pentru literatură ca *Wortkunst*, „artă a cuvântului", care a „umanizat" știința limbajului, ce, o vreme, eliminase omul din limbă. Ființa și limbajul său, ca să folosesc îngemănarea de la baza investigației actuale a fenomenului lingvistic, concentrată în titlul unei celebre cărți a lui Eugeniu Coșeriu[1], a fost terenul generos în care s-au dezvoltat lucrările Profesorului.

Mai întâi amintesc frumoasa, subtila și importanta carte *Stil și expresivitate poetică*, 1972, premiată de Academia Română, singura lucrare, la noi, de teoria stilului, elaborată dintr-o complexă și coerentă perspectivă interdisciplinară. Cu precădere interesată de limbajul poetic, investigația beneficiază de o analiză menită să evidențieze, în cele din urmă, valențele hermeneutice ale noii căi europene de apropiere de esența proteică și mereu evanescentă a marii literaturi.

Stilistica, știință a creativității limbajului și deopotrivă o știință a creativității interpretării,oferea cercetătorului o tensiune intelectuală și o bucurie a cunoașterii spațiului literar, precum și o adevărată „plăcere" a lecturii.Această bucurie specială răzbate din paginile unei

[1] Eugeniu Coșeriu, *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*. Antologie, argument şi note de Dorel Fînaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2009. A se vedea și *Ființă şi limba*j, Interviu cu Eugeniu Coșeriu, realizat de Lucian Lazăr, în „Echinox", 1996, nr. 10-11-12, p. 3-6.

BDD-A32101 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:49 UTC)

cărți care a marcat puternic stilistica literară timișoreană, dar și românească, obligând-o să se transforme în noul spirit.

Alte studii, la fel de interesante, și alte cărți pun în valoare o personalitate de o impresionantă bogăție intelectuală, permanent interesată de viața formelor literare în spațiul culturii, *un univers viu* pe care și l-a asumat cu fervoare, impunându-l ca direcție majoră de studiu la Timișoara, în care componenta teoretică era extrem de necesară.

Figură aulică deosebit de discretă, dar cu sensibilitate, rafinament și eleganță interioară, Profesorul era, în același timp, un fermecător *causeur*, iubind schimbul de idei nu numai la cursuri, ci și în *întâlnirile* de neuitat cu colegii și discipolii săi. O prezență stimulatoare, un adevărat model de care era atâta nevoie într-o facultate tânără, aflată în epoca plină de neprevăzut a începutului absolut, ducea mai departe lecția celui mai mare lingvist român, alături de Sextil Pușcariu, G. Ivănescu, care a predat șapte ani la Timișoara (o cifră magică), și, în adânc, tot cea depus contactul cu marile personalități, în special ieșene, care au străjuit tinerețea studioasă a acestui mare bucovinean nostalgic, trăitor apoi pe meleaguri bănățene.

Profesorul Ștefan Munteanu purta mereu cu sine la facultate cărțile care îl obsedau, din care citea cu o deosebită plăcere elevilor săi. Aceasta însemna *a te întâlni* cu Profesorul în spațiul universitar.

Una din cărțile preferate trimitea la poezia lui Rainer Maria Rilke în care se regăsea deplin. Erau aceste *întâlniri* creatoare de atmosferă, care permanentizau un model de viață intelectuală, ca trăire, ridicare la o lume specială a valorilor spiritului, ce se închega în curgerea unui cotidian de multe ori lipsit de culoare. Această efervescență, această permanentă tensiune a unei vieți interioare complexe, racordată la lumea ideilor, se regăsea în alte *întâlniri*, de această dată la cercul de lingvistică al facultății, pe care l-a condus multă vreme cu generozitate, în buna tradiție a filologiei românești. Cu o mare bucurie a dialogului, ca stare de comunicare, dar și de comuniune, ne îndemna la cunoaștere și la lecturi deschizătoare de noi orizonturi.

Viața Profesorului a fost ceea ce a scris, dar și ceea ce a făptuit, într-o instituție care se ctitorea atunci prin efortul și al altor mari

BDD-A32101 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:49 UTC)

personalități, adunate de pe diferite alte meleaguri, pentru a-i da trăinicie: Prof. G. Ivănescu, Prof. Eugen Todoran, Prof. G.I. Tohăneanu, nume mari ale filologiei timișorene și românești.

În acest timp al Întemeierii, Profesorul Ștefan Munteanu și-a pus pecetea discretă, dar nu mai puțin definitorie, a pasiunii, erudiției, a talentului și a credinței profunde, în valoarea mereu instauratoare a muncii intelectuale. Iată că dincolo de opera scrisă, evocată nu o dată, regăsim o altă operă, concentrată în orele de curs, cercul de lingvistică, îndrumarea de lucrări doctorale devenite, unele, cărți importante în întâlnirile cu o inefabilă atmosferă, când Profesorul ne vorbea despre cărțile care îl marcau în acel moment, pe care le evoca cu o mare bucurie.

Nu pot uita lecturile din Rainer Maria Rilke, o poezie care în ultimii ani mai ales l-a emoționat nespus, în timp ce o tălmăcea în limba română. Stilisticianul subtil își dădea măsura marii sale înțelegeri pentru capacitatea creatoare a limbajului. Iar această traducere, care a apărut în 2009 și la care a cioplit câțiva ani, ascultând, cu o neascunsă și mereu aceeași emoție, muzica interioară a unei lirici care l-a obsedat și pe Lucian Blaga, pătrunzându-se de noblețea și adâncimea ei greu de redat în alte cuvinte decât cele ale poeziei înseși, a însemnat enorm pentru Profesor în ultimii ani de viață. Am asistat la aceste *întâlniri-lectură* de neuitat.

Ceea ce pot să spun este că poezia a însemnat pentru Profesorul Ștefan Munteanu drumul spre sine însuși: ca hermeneut, ca închinător la templul Literaturii, în magia ceasurilor de lectură, ca tălmăcitor. Traducerea din Rainer Maria Rilke a fost considerată de autorul ei, aflat la ceasul de vrajă al unei speciale *întâlniri* cu sine însuși, prin opera acestui mare poet, o datorie împlinită. Această traducere, dublată de *Pagini de memorial*, a dat ritm și intensitate creatoare Profesorului din ultimii ani. Regăsim în *Pagini de memorial* aceeași sensibilitate, manifestată discret, și aceeași atingere a unui emoționant praga ceea ce înseamnă omenescul în esența lui, din unele pagini, din *Scrisori vieneze*, reluate în *Scrisdori din Vindobona*. Pagini cu adevărat memorabile, în care talentul autorului se manifestă în deplină libertate.

BDD-A32101 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:49 UTC)

Fără aceaste tulburătoare *crochiuri* nu am fi ajuns la ceea ce constituia zona de taină a unei trăiri mereu incandescente, dar mereu strunite de luciditate, zonă a unui clarobscur existențial, pe care numai literatura ne-o poate revela.

Putem spune astfel că literatura a însemnat pentru Profesorul Ștefan Munteanu drumul către sine, risipit dincolo de paginile de creație literară, în corespondență, dar și ca hermeneut în dezvelirea analitică a corolei de minuni a textelor poetice, precum și ca tălmăcitor de talent.

Acest drum către sine a devenit și un drum către noi, ceilalți, care i-am fost alături, îmbogățindu-ne grație lui. Ne plecăm cu recunoștință și cu afecțiune în fața acestui mare Profesor, a cărui memorie dorim să o transmitem cu tot *haloul* de emoție, rămas același ca în „anii de învățătură”.

ILEANA OANCEA

BDD-A32101 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:53:49 UTC)